

Świat języka

Kultura języka z retoryką – zajęcia II

mgr Anna Alochno-Janias

www.arsverbi.pl

aaj@arsverbi.pl

- *Możesz nie mówić tego, co myślisz, ale musisz myśleć to, co mówisz. Jeśli myślisz to, co mówisz, nawet banał stanie się interesujący.*

Prof. Jerzy Bralczyk

Język jako wartość

- użytkowa (np. komunikacja, perswazja, retoryka, erystyka);
- autoteliczna, immanentna (np. estetyczna, humanistyczna).
- Kultura i język – pojęcia wspólne dla humanistyki i nauk społecznych.

Rola i funkcja języka w kulturze

- narzędzie komunikacji międzyludzkiej;
- narzędzie perswazji i manipulacji (reklama, polityka, stereotypy kulturowe);
- humanistyczna wartość kulturowa (polszczyzna jako element patriotyczny – składnik tożsamości narodowej – zob. *Ustawa o języku polskim*);
- wartość estetyczna – sztuka słowa (literatura piękna, poezja, gry słowne);
- narzędzie poznawania świata (filozofia).

Funkcje języka

- Funkcje wymienione w schemacie Romana Jakobsona (6):
- **ekspresywna** (nadawca),
- **impresywna** (odbiorca),
- **poznawcza** (kontekst),
- **metajęzykowa** (kod),
- **fatyczna** (kontakt),
- **poetycka** (komunikat).

Funkcje języka

- **Socjolingwistyczna:** charakteryzuje nadawcę (cechy charakteru, pochodzenie, wykształcenie, status społeczny itp.);
- **Ludyczna:** bawi, śmieszy (dowcipy, gry językowe);
- **Magiczna:** słowo oddziałuje na rzeczywistość (tabu, czary, przekleństwa, zaklęcia, obrzędy religijne);
- **Kreująca:** kreowanie świata w obrzędach, ceremoniach (obietnice, przysięgi), także w literaturze.

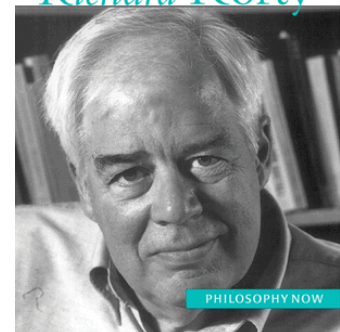
- *Granice mojego języka wskazują granice mojego świata.*

Ludwig Wittgenstein (1889-1951) - filozof austriacki

Richard Rorty (1931-2007)

Richard Rorty

- Filozof amerykański
- Nie istnieje żaden słownik neutralny obiektywnie opisujący rzeczywistość, ale z drugiej strony z rzeczywistością możemy się komunikować jedynie za pomocą języka. Istnieją różne dyskursy, słowniki publiczne i prywatne.
- Język zostaje uwikłany w etykę: trzeba dążyć do moralnego rozwoju i wzrostu świadomości, do uczenia się cudzych języków.

Richard Rorty

- Proces tworzenia lepszego społeczeństwa znacząco przyspiesza dobra literatura, która rozwija wyobraźnię i wrażliwość społeczną. Powieść pozwala poznać świat z wielu różnych perspektyw.
- Religia, filozofia i literatura to trzy dziedziny, które konkurują ze sobą o władzę, o mickiewiczowski rząd dusz: każda na swój własny sposób oferuje człowiekowi „zbawienie”.

Językowy obraz świata

- Pojęcie Renaty Grzegorzczukowej
- Struktura pojęciowa utrwalona w systemie języka, która realizuje się za pomocą tekstów i wypowiedzi; za jej pomocą ludzie interpretują świat.
- Semantyka kognitywna: relacja znakowa łączy formę (fonetyczną) z określonym pojęciem w zbiorowej świadomości.

Trójkąt semiotyczny

Ch. K. Ogdena i I.A. Richardsa

Sunday, January 15, 12

7

Stereotypy językowe

- Język utrwała określoną wizję świata, nie jest przezroczystym medium.
- **Stereotyp** – schematyczny, jednostronny obraz w umyśle na temat danego zjawiska, człowieka. To opinia przyswojona z otoczenia przed poznaniem obiektu, przyjmowana bezkrytycznie; uprzedzenie.
- Stereotypy stabilizują świat, integrują grupę, są odporne na zmiany i dyskusję, łączą się z wartościowaniem i silnymi emocjami.

Stereotypy językowe contra feminatywa

- prof. Jan Miodek:
- fragment recenzji naukowej (2015 r.):

- *„Wrocławskie językoznawczynie stworzyły pierwszy w dziejach polskiej leksykografii słownik, który gromadzi wyłącznie nazwy żeńskie, w lingwistyce określane jako feminatywa. [...] To imponujące dokonanie leksykograficzne Agnieszki Małochy-Krupy i jej zespołu [...] wychodzi naprzeciw współczesnym sporom o feminizację języka. „*

**SŁOWNIK
NAZW ŻEŃSKICH
POLSZCZYZNY**

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego

Język mówiony i język pisany

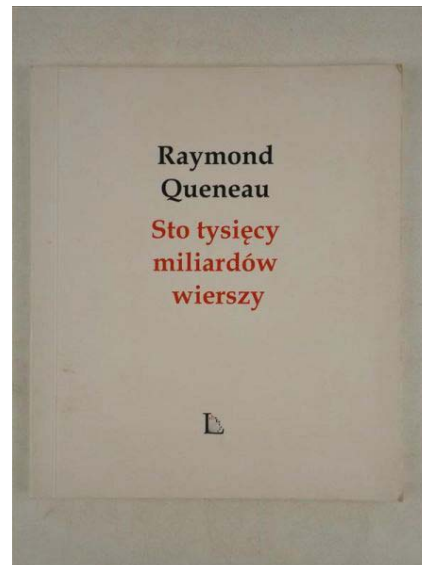
- Swobodna składnia;
- Kolokwializmy, powtórzenia, wulgaryzmy, neologizmy, regionalizmy;
- Styl potoczny lub oficjalny;
- Retoryka;
- Erysytyka.
- Staranna składnia
- Słownictwo języka oficjalnego, literackiego, słownictwo specjalistyczne;
- Styl językowy dopasowany do charakteru i funkcji tekstu.

Style językowe (dyskursy – teksty w kontekście)

- oficjalny (dystans do odbiorcy),
- potoczny (kolokwialny, familiarność),
- urzędowy,
- naukowy (słownictwo specjalistyczne),
- religijny (słownictwo religijne, sfera sacrum),
- filozoficzny,
- poetycki/literacki,
- młodzieżowy/subkulturowy.

Style językowe – dyskurs, czyli tekst w kontekście

- Raymond Queneau (1903-1976) – francuski poeta i pisarz, prekursor postmodernizmu, współzałożyciel eksperymentalnej grupy literackiej OuLiPo, autor maszyny produkującej sonety.

Retoryka – sztuka dobrego przemawiania

- Kompozycja: wstęp, teza, dowodzenie i obalanie dowodów przeciwników, zakończenie.
- Dobór argumentów pod kątem tematu, odbiorcy i własnego stanowiska; etyka mówcy.
- Tropy, toposy i schematy konstrukcyjne.
- Zapamiętanie (mnemotechniki).
- Wygłaszanie (emisja głosu, dykcja, komunikacja niewerbalna, proksemika).

Wybrane figury retoryczne

- porównanie,
- metafora,
- pytanie retoryczne,
- metonimia (przenośnia zamienna),
- apostrofa,
- niedopowiedzenie,
- ironia,
- gradacja (stopniowanie).

Retoryka - argumentacja

- logiczna: dedukcyjna (wnioskowanie z prawd ogólnych) lub indukcyjna (wnioskowanie z faktów jednostkowych),
- rzeczowa (fakty, liczby, wypowiedzi świadków),
- emocjonalna.

- Personifikacja retoryki jako królowej siedmiu sztuk wyzwolonych.
Karta tarota, Mantegna ok. 1465 r.

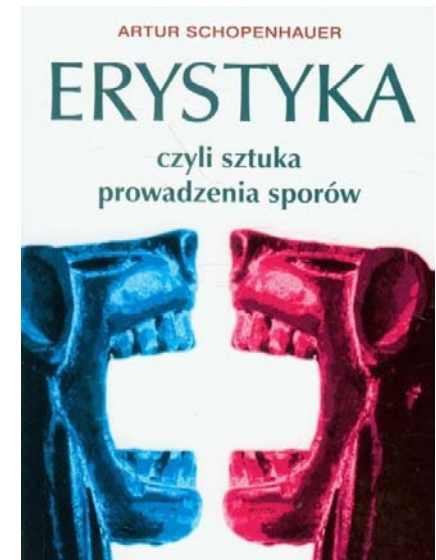

Erystyka – sztuka prowadzenia sporów

- Wybrane chwyt erystyczne:
- *ad personam* – zarzut natury osobistej;
- *ad hominem* – odwołanie się do namiętności lub uprzedzeń rozmówcy;
- *ad ignorantiam* – odwołanie się do niewiedzy dyskutanta (wykorzystanie jego nieświadomości);
- *ad populum* – schlebianie masom, demagogia.

Erystyka – wybrane chwyt

- *ad baculum* – zastraszanie;
- *ad crumenam* – odwołanie do interesów materialnych rozmówcy;
- *ad verecundiam* – odwołanie się do autorytetu;
- *ad iudicium* – odwołanie do zdrowego rozsądku.

Uśmiechnij się! 😊

DEMOTYWATORY.PL

NAJTRUDNIEJSZE JĘZYKI ŚWIATA

Chociaż jeden ranking, w którym Polska od setek lat nie dała się zdetronizować!

- Dziękuję za uwagę
i życzę samych szóstek! 😊

- Strona firmowa: www.arsverbi.pl
- Strona autorska Annais: www.annais.pl
- Fanpage Annais: <https://www.facebook.com/Annais.pisarka>